

tionum: quas si, ut volumus, ⁵ exceperimus, ego vero multam salutem & soro dicam & curiae, ⁶ vivamque tecum multum, & cum communibus nostris amatoribus. Nam & Cassius tuus, & Dolabella noster, vel potius uterque noster, studiis iisdem tenentur, & ⁷ meis æquissimis utantur auribus. Opus est huc limatulo & ⁸ polito tuo iudicio, & illis ⁹ interioribus literis meis, quibus sæpe ¹⁰ verecundior me in loquendo facis. Mihi enim iudicatum est, si modo hoc Cæsar aut patietur, aut volet, deponere illam jam ¹¹ personam, in qua me sæpe illi ipsi probavi, ac me totum in literas abdere, tecumque & cum cæteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu vellem, ne veritus esses, ne perinvitus legerem tuas literas, si mihi, (quemadmodum scribis) longiores forte misisses: ac velim posthac sic statuas, tuas mihi literas longissimas quasque, gratissimas fore. Vale.

⁵ Exceperimus] Hic, Excipere, opinor, est ferre, subire: ut alibi excipere dolorem, laborem. Vide Tusc. II. 5. & Brut. 69. Oiro.

⁶ Vivam cum communibus nostris amatoribus] Forte legendum: nostri: Oblectabo me cum illis, qui & te & me insigniter, & præ cæteris amant. J. F. Gronov.

⁷ Meis æquissimis utantur auribus] Libenter eos audio declamantes. Manut.

⁸ Polito] Alii, politulo.

⁹ Interioribus] Philosophicis.

¹⁰ Verecundior me] Quibus, quia doctior es quam ego, facis, si quid de illis studiis meis loquendum sit, ut parcius & verecundius loqui debeam. Cellar.

¹¹ Personam] Quam egi in publicis & forensibus rebus. Idem.

EPISTOLARUM AD FAMILIARES LIBER VIII.

M. CÆLIUS M. CICERONI S. D.

I.

UOD tibi ² decedens pollicitus sum, me omnes res urbanas diligentissime tibi perscripturum; data opera paravi, qui sic omnia persequeretur, ut verear, ne tibi nimium arguta hæc sedulitas videatur. Tamen si tu, scio, quam sis curiosus, & quam omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quæ domi

geran-

ARGUMENTUM. Commentarium mittitur rerum urbanarum, & excusat se quod alteri negotium illius colligendi dederit. Addit de comitiis Transpadanorum esse rumorem, de successione autem Galliarum nihil relatam: de Pompejo cupere se aliquid cognoscere: de Cæsare varia diffusi, aliaque nonnulla. Huic epistolæ respondit ea, quæ lib. II. est octava. *Anno U. C. 702.*

¹ M. Cælius Rufus] Plebeji generis, patre equite R. Puteolis natus, sumpta virili roga, id est annum ætatis ingressus XVII. a patre continuo ad Ciceronem deductus est, nondum prætorium, sed eloquentia jam & probitatis opinione clarum: a quo etiam *le- distimus adolescens* appellatus est libro quarto in Verrem, qui de Signis inscribitur. In illo ætatis flore cum artibus honestissimis eruditur, M. Crassi domum frequentavit. Postea fuit assiduus cum Cicerone prætor, candidaturæ affectatus est in petitione consulatus. Anno sequenti iterum petenti consulatum Catilinæ studuit. Tribunatum plebis, Pompejo tertium consule, Milonemque ob necem P. Clodii de vi reum, studiosissime defendit. Edilis curulis fuit L. Paulo & C. Marcello cons. prætor C. Cæsare II. & P. Servilio cons. Orto civili bello, quæ-

stor in Africa fuit Curionis, ut apud Cæsarem lib. II. civ. bel. scriptum est. Eloquentia in primis operam dedit, locumque inter summos oratores consecutus est. Eius tamen scripta paulo asperiora, & antiquitatem redolere visa sunt. De quo Tacitus (seu Quintilianus) *Dial. de Orator. Sueton. de claris Rhetor.* Mores in eo minime cum ingenio conferendi. Tracundissimum appellat Seneca lib. III. de Ira. Impudicum & lascivum ostendit oratio Ciceronis. Inconstantis ingenii fuit. Primum tribunus plebis, quo anno P. Clodius a Milone occisus est, optimatum partes defendit. Mox, orta inter Cæsarem & Pompejum discordia, neutram in partem inclinare visus est. Deinde, mutata sententia, Cæsaris ad partes transiit. Profectum ad Cæsarem cum C. Curione, ut cum ad civile bellum incitaret, scripsit Dio lib. XLII. Denum a Cæsare ipso descivit: idque cum ipse declarat ep. ultima lib. VIII. cum vero Vellejus his verbis: *Aceto Ausio Milone, qui, non imperato rediit, Julianis partibus infestus erat ... consularibus armis ... circa Thucides* expressus est. Manut.

² Decedens] Unde? ab ipso Cicerone; quem in provinciam euntem prosecutus erat. Manut. Sic quidem Mff. sed *discedens* legendum,

gerantur, fieri certiores: tamen hoc deprecor, ne meum hoc officium arrogantia condempnes, quod hunc laborem alteri delegavi: non quin mihi suavissimum sit, & occupato, & ad literas scribendas, ut tu nosti, pigerrimo, tua memoria dare operam. Sed id ipsum volumen, quod tibi misi, facile, ut ego arbitror, me excusat. Nescio cujus otii esset, non modo perscribere hæc, sed omnino animadvertere. Omnia enim sunt ibi senatus-consulta, edicta, fabula, rumores: quod exemplum si forte minus te delectarit, ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiore. Si quid in republica majus actum erit, quod isti operarii minus commode persequi possint, & quemadmodum actum sit, & quæ existimatio secuta, quæque de eo spes est, diligenter tibi perscribemus. Ut nunc est, nulla magnopere expectatio est. Nam & illi rumores de comitiis Transpadanorum, Cumarum tenus caluerunt. Romam cum venissem, ne tenuissimam quidem auditionem de ea re accepi. Præterea Marcellus quod adhuc nihil retulit de successione provinciarum Galliarum; & in Kalendas Junias, ut mihi ipse dixit, eam distulit relationem; sane quam eos sermones expressit, qui de eo tum fuerant, cum Romæ nos essemus. Tu, si Pompejum, ut volebas, offendisti, qui tibi visus sit, & quam oratio-

dum, id est, me a te separans, cum te proficissem profectus fuisset, & valere dixissem. J. F. Gronovius.

3. *Tua memoria dare operam*] In tuam gratiam scribere, aut scriptum dare. Nam quæ scribuntur, eorum extat memoria, ea memoria traduntur. Orat. pro Murena cap. 28. Male Manutius. Idem. Hoc dicit: Non is sum, qui de te libenter non cogitem. Manutius.

4. *De comitiis*] Cn. Pompejus Strabo. Magni pater. Transpadanas colonias dederat ita, ut veteribus incolis manentibus jus Latini daret. *Ascens. in Pison. sub init.* Quibus Caesar post Quæsturam spem civitatis fecit. *Sueton. cap. 8.* Jam novus rumor erat, eum laborare, ut rem perficeret, quo suffragiis novis in comitiis jureretur. *Adi Sigon. de Jure Ital. III. 14. Cell.*

5. *Cumarum tenus*] Quousque Calvus & amici Ciceronem profecti fuerant. *Idem.*

6. *Auditionem accepi*] Durius & horridior

interdum Calvus est in explicanda sententia. Quis enim sic loquitur, *Ne tenuissimam quidem auditionem de ea re accepi*, pro, nihil proflus audivi? Fortasse hoc illud est, cur in eo sordes verborum Tacitus appellet, & subjungat, *Anavio Calvus*: & Quint. asperitatem ei tribuat in dicendo. *Idem.*

7. *Marcellus*] Consul cum Sulpicio. *Mar.* 8. *De successione Galliarum*] Ut Casari ante legitimum diem succederetur. Erat enim hic edictus Casaris annus in administratione Galliarum, imperio decem annorum ei concessio: quæventio uno lege Vatinia, ipso Casare cum Bibulo consulatum gerente, altero lege Trebonia Pompejo & Crasso coactum. *Idem.*

9. *Sermones expressit*] Cum eum statim de Galliis relaturum, homines loquerentur. *Idem.* 10. *Offendisti*] Offendit eum Tarenti, & cum eo decem dies fuit. *Epist. 2. lib. VIII. & epist. 6. lib. V. ad Att. Idem.*

orationem habuerit tecum, quamque ostenderit voluntatem, (solet enim aliud sentire & loqui, neque tantum valere ingenio, ut non appareat quid cupiat) fac mihi perscribas. Quod ad Casarem, crebri & non belli de eo rumores: sed susurratores duntaxat veniunt. Alius equitem perdidisse, quod opinor certe factum est; alius septimam legionem vapulasse: ipsum apud Bellovacos circumfœderi, interclusum ab reliquo exercitu. Neque adhuc certi quidquam est; neque hæc incerta vulgo jaçantur: sed inter paucos, quos tu nosti plane, secreto narrantur: at Domitius, cum manus ad os apposuit. Te ad ix. Kal. Jun. subrostrani (quod illorum capiti sit) dissipant periiisse: & te urbe ac foro toto maximus rumor fuit a Q. Pompejo in itinere occisum. Ego, qui scirem Q. Pompejum Baulis embaneticam facere, & usque eo ut ego misereretur ejus esurire, non sum commotus: & hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur, optavi. Plancus quidem tuus Ravennæ est: & magno congiario donatus a Casare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui politici libri omnibus vigent. Vale.

CÆ.

11. *Quod ad Casarem*] Ita Mff. sine *et* ar-
tinet, quod satis intelligitur. J. F. Gron.

12. *Domitius*] L. Domitius Ahenobarbus, consularis, acerrimus Casaris adversarius. *Manu.* 13. *Manus ad os apposuit*] Eorum more, qui secreto aliquid narrant. *Idem.*

14. *Subrostrani*] Homines otiosi in Rostris versantes assidue, rumorum aucupes & nugivendi. Plauto *subrostricani*. Gravius.

15. *Quod illorum capiti sit*] Quod malum in eos recidat. Tibull. l. el. 2.

16. *Embaneticam*] Id est, naviculariam, & subaudi, arem; ab *ἐμπησι*, navem conscendo: quod mercatura maritima, sibi vicinam Pompejus Baulis exul quæreret. Turne-

bus, *Adverf. XIII. 20.* legit *empepticam*, a verbo *empe*, quod valet *esurire*: quasi jo-
cans Calvus dixerit, eum artem esuriendi facere & exercere, ut dicimus argentariam, naviculariam facere. Isaacus Vossius ad Catullum XXXV. legit *empepticam*, ab *empe*, largis indulgere dapibus. Bauli, inquit, erat taberna & diversorium totius Campaniæ af-

fluentissimum. Ibi Pompejus corpus largis curabat dapibus, unde Calvus dicit se misereri ejus, utpote qui tantum esuriam. Gronovius vero, *Leß. Plaut.* legit, *empepticam*, hoc est, curare se vomitoris. Quæ vox etiam exstat *Astr. XIII. 52.* Solebant enim in illa Campaniæ loca secedere valentibus causa, inter quæ & Bauli. Et huic convenit, quod sequitur: *Ut ego misereretur ejus esurire*, id est jejunitatis. *Olivetus.*

17. *Hoc mendacio ut defungeremur*] Defungitur is, qui evadit, & periculo liberatur. Virgil. lib. VI. *O tandem magnis pelagi defuncte periculis*. Optavi, igitur, ut defungeremur, ut tui jam essemus ab omnibus, si quæ tibi impenderent pericula: ut hoc mendacium finis & quasi defunctio esset omnium periculorum. *Manutius.*

18. *Plancus tuus*] Tuus, hic dixit, cum ironia: quod Plancus Bursa Ciceronis esset inimicissimus, nec injuria, quod eo accusante (ut Dio tradidit) de vi condemnatus esset. *Idem.*

19. *Libri*] Sex de Republica: quorum extant Fragmenta Tomo nostro III.

CÆLIUS CICERONI

II. CERTE¹, inquam, absolutus est: ² me repræsentante pronuntiatum est, & quidem ³ omnibus ordinibus, ⁴ sed & singulis in unoquoque ordine sententiis. ⁵ Vide modo, inquis. Non, mehercules. Nihil enim unquam tam præter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit. Quin ego, cum pro amicitia validissime faverem ei, & me jam ad dolendum præparassem; postquam factum est, obstupui, & mihi visus sum ⁶ captus esse. Quid alios putas? Clamoribus scilicet maximis iudices ⁷ corripuerunt: & ostenderunt, plane esse quod ferri non posset. Itaque relictus ⁸ lege Licinia, majore esse periculo videtur. Accessit huc, quod postridie ejus absolutionem in theatrum Curionis Hortensius introit: puto, ut suum gaudium gauderemus. ⁹ Hic tibi

ster-

ARG. Nuntiat de absoluto Messala, ejusque defensore Hortensio a populo male accepto. Addit de rep. & de suis in adilitate competitoribus. Anno U. C. 702.

¹ Certo, inquam] Quod inopinata res acciderat, quam vix Cicero crediturus esset, qui Messalam corruptis pecunia comitiis factum esse consulum plane nosset, ab affirmatione orditur. *Manutius*.

² Me repræsentante] Sic aliquot antiqui libri: alii, *Me repræsentato*: nonnulli, *Me præsentante*: quod non displicet. Putat aliquis, *Matre præsentante*: quæ fuit soror Hortensii oratoris. Ego nihil affirmo. *Idem*.
Lege, *Me in re præsentante*. *Me*, id est, *quæ præsentat*. Cic. I. Off. 10. *Si constitueris cupiam te advocatum in rem præsentem esse venturum*, id est, in foro præsto fore. *J. F. Gronov.*

³ Omnibus ordinibus] Absolventibus omnibus decuriis judicum, Senatoribus, Equitibus, Tribunis ærariis. *Idem*.

⁴ Sed & singulis] Id est, ut & in Senatoria decuria, & inter Equites, interque Tribunos ærarii absolventes una sententia vincerent, pluresque essent iis, qui condemnabant. Veror ut *Manutius* cepit. *Idem*.

⁵ Vide modo, inquit] Dum nimis amat brevitate Cælius, obsecrat sæpe sententias: quod in Thucydide vitium Cicero notavit.

Videtur tamen fingere dicentem Ciceronem: *Vide modo, Cæli: non de Messalla bene hominem existimas? non ejus pater innocentis?* Respondet Cælius: *Non mehercules, &c. Manutius*.

⁶ Captus] Ut iis, qui capiuntur, itidem mihi, rei novitate, & hujusce non expectato iudicii eventu, percussus affectusque animus est. Prius me stupor oppressit. *Idem*.

⁷ Corripuerunt] Reprehenderunt. Sic locutus *Epist. 8. Idem*.

⁸ Lege Licinia] Lex Licinia a M. Crasso, una cum Pompeio secundum Coss. lata in *Lex Cornelia*, id est, qui iudices corripissent. Dio lib. XXXIX. Itaque relictus, id est, itaque statim iterum delatus, & in reos receptus (hoc vult *Idem* relictus, non expunctum esse nomen ejus in albo reorum, post absolutionem de ambitu, sed in eo relictum & servatum) nunc magis laborare, quam prius videtur. *Majore periculo esse, pro, in periculo esse majore, IV. Famil. 15. J. F. Gronov.*

⁹ Hic tibi strepitus, fremitus, clamor] At ille pastoris sibilus, ut loquitur ad Atticum, sive sibilus exceptus est, exsibilans est. II. Att. 12. *Gladiatoribus, quæ domus, quæ advocati sibilis confissi sunt*. Sed hoc elegantè explicat Cælius versu Pacuvii, quo ille

AD FAMILIARES LIB. VIII. 257

strepitus, fremitus, clamor, tonitruum & rudentium sibilus. Hoc magis animadversum est, quod intactus ab sibilu pervenerat Hortensius ad senectutem. Sed tum ita bene, ut in totam vitam cuivis satis esset, & pœniteret eum jam vicisse. De republica quid tibi scribam, nihil habeo. Marcelli¹⁰ impetus resederunt, non inertia, sed (ut mihi videbatur) consilio. De comitiis consularibus incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem¹¹ nobilem, & nobilem agentem. Nam M. Octavius, Cn. filius, & C. Hirrus mecum petit. Hoc ideo scripsi, quod scio te acriter propter Hirrum, nuntium nostrorum comitiorum expectaturum. Tu tamen simul ac me designatum audieris, ut tibi curæ sit, quod ad¹² pantheras attinet, rogo. ¹³ Syngropham Sittianam tibi commendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Castrinio Pæto: secundum ei, qui has literas tibi dedit.

ille tumultum in navi oborta tempestate descriperat. Plin. IX. ep. 26. *Cum fridunt funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt*. Rudentes sunt funes nautici, unde Plauti Comœdia *Rudens*. Proprie sibilant rudentes statu vehementi ventorum. *J. F. Gronovius*.

¹⁰ Impetus] De successore Cafari in Gallias mittendo. *Epist. 1. Manutius*.

¹¹ Nobilem, & nobilem agentem] Competitores adilitatis duos intelligit: quorum alter nobilis antiquo genere, alter agens no-

bilem, id est, nobilitatem jactans & præ se ferens, quæ in eo nulla erat. *Cellar. Octavii quidem novi & ignobiles habebantur. Corradus*.

¹² Pantheras] Quas e Cilicia mitti a Cicerone cupiebat, ut eas populo suis ludis daret. *Manutius*.

¹³ Syngropham Sittianam] Ex qua exigetur a Sittio pecunia, quam in adilitatis impensis Cælius erogaret. *Epist. 4. 8. 9. Idem*.

CÆLIUS CICERONI S.

III. ESTNE? vici? & tibi scire, quod negaras discedens curaturum, literas mitto? Est, si quidem perferuntur, quas do. Atque hoc eo diligentius factio, quod, cum otiosus sum, plane ubi delectem otium meum, non habeo. Tu cum Romæ eras, hoc mihi certum ac jucundissimum vacanti negotium erat, tecum id otii tempus consumere: idem
Tom VII. K k que

ARG. Suum in scribendo officium, suumque Ciceronis desiderium significat, nec non de suis Comitiis & competitoribus: etiam

de Milonis rebus. Tandem suam cum Cicerone amicitiam in aliquo illius libro memorari cupit. Anno U. C. 702.

que non mediocriter desidero: ut non modo mihi solus esse, sed Romæ, te profecto, solitudo videatur facta: & qui (quæ mea negligentia est) multos sæpe dies ad te, cum hic eras, non accedebam, nunc quotidie non esse te, ad quem cursitem, disruciior. Maxime vero, ut te dies noctesque quæram, competitor Hirrus¹ curat. Quomodo illum putas² auguratus tuum competitorem dolere, & dissimulare, me certiore, quam se, candidatum? de quo ut, quem optas, quam primum nuntium accipias, tua medius fidius magis quam mea causa cupio. Nam me, si fio,³ forsitan cum locupletiore referam: sed hoc usque eo suave est, quod si acciderit, tota vita risus nobis deesse non poterit.⁴ Sed tanti? sed mehercule. Non multum M.⁵ Octavius eorum odia, qui Hirrum premunt, quæ permulta sunt, sublevar. Quod ad Philotimi liberti officium & bona Milonis attinet, dedimus operam, ut & Philotimus quam honestissime Miloni absenti, ejusque necessariis satisfaceret, & secundum ejus fidem & sedulitatem existimatio tua conservaretur. Illud nunc a te peto, si eris (ut spero) otiosus, aliquid ad nos, ut intelligamus nos tibi curæ esse, *σύνταγμα* conscribas. Qui tibi

¹ Curat] Argute. Nam, quia cum Cicerone coram de Hirro jocari, ejusque ineptias ac stultitias ridere cupiebat, ideo Curat, inquit, Hirrus, ut te dies noctesque quæram. Plus autem est Curat, quam Facit, ut causa est: quasi dicat: In hac petitione ita multa agit inepte, ita stulte, ut curare de industria videatur, ut ego tecum sim, quo illum ridere possimus. Manut.

² Auguratus] Augur Cicero fieri noluit ante exitium suum: reversus in patriam, ne calamitatis dignitatem ejus minuisse videretur, studuit quam ornatissima fœnatus populi que Romani de se iusticia intercedere: quod ipse ad Catonem scribit epist. 4. lib. XV. Augur autem in locum P. Crassi, Marci filii, a Parthis interfecti, creatus est: qui fuit annus urbis DCC. Domitio & Messalla coss. Idem.

³ Forsitan cum locupletiore referam] Domum scilicet de Comitibus. Cum locupletiore, cum collega qui me est opulentior, & sumptum in ludos & spectacula faciendo, me potest superare. J. F. Gronov.

⁴ Sed hoc usque eo suave est] Sed Hirrum repulsam pati tantum habet suavitatis ut,

per omnem vitam, quoties nobis ridere libebit, causam simus habituri, hujus repulsæ recordationem. Idem.

⁵ Sed tanti? sed mehercule] Ita Mss. Legge, Sed tanti? Est mehercule, id est, Sed tantine putas, o Celi? hoc quod dicis forte cogites. Est profecto tanti. Idem.

⁶ Octavius non multum sublevar] Id est, non leviora in sese reddit & habet odia eorum, quæ Hirrum premunt, id est ea, quæ in Hirro homines oderunt, & propter quæ minus ei favent: ut non multo majorem fiduciam in his Comitibus habeat. Idem.

⁷ Philotimi] Ciceronis, vel Terentia liberius, subornatus ut damnati Milonis bona publicata emeret, restituenda Miloni. Vide ad Artic. V. 8. Cellar.

⁸ Σύνταγμα] Si Latine veritas, proprie *compositus* est: a *σύνταγμα*. Liber significatur accurate scriptus. Nam *ἐκλογὴ*, Latine *commentarius*, ex tempore & sine studio conficitur. Epist. 44. lib. XII. ad Attic. Ego hic duo magna *σύνταγμα* absolvi. Quo loco duos Academicos, & quinque de Finibus libros indicat. Man.

istuc, inquis, in mentem venit, homini non inepto? Aliquid ex tam multis tuis monumentis extare, quod nostræ amicitiae memoriam posteris quoque prodat, velim. Cujusmodi, puto, quæris. Tu citius, qui omnem nostri disciplinam, quod maxime conveniat, excogitabis. Genere tamen quod & ad nos pertineat, & *διδακτὰ* quandam, ut veretur inter manus, habeat. Vale.

9 *διδακτὰ*] *Doctrinans*, non geras. Attendite, librarioli Gallici. Olivet.

M. CÆLIUS M. CICERONI S. D.

IV. INVIDEO tibi: tam multa quotidie, quæ mirare, istoc perferuntur. Primum illud, absolutum Messallam; deinde eundem¹ condemnatum. C. Marcellum consulem factum: M.² Claudium³ a repulsa⁴ postulatam a Gallis duobus: P. Dolabellam quindecimvirum factum. Hoc tibi non invideo, caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi vultum non vidisse. At qua spe! quam certa opinione⁶ descenderat! quam ipso diffidente Dolabella! & Hercules, nisi nostri⁷ equites acutius vidissent, pene concedente adversario superasset. Illud te non arbitror miratum, Servium designatum tribunum plebis⁸ condemnatum, cujus

K k 2 locum

ARG. Est varii argumenti. Scribit enim de damnatione Messallæ, & Servii tr. pl. designati: de C. Marcello cos. designato, de Dolabella XV. viro creato, Lentulo repulso, de Curione, de Comitibus, de actis in senatu, de Caesaris animo erga Pompejanos, de suis tandem rebus, quas Ciceroni commendat. Anno U. C. 702.

¹ Condemnatum] Ideo dixit epist. 2. Resistit lege Licinia, majore esse periculo videtur. Manut.

² M. Claudium] M. Calpidium legerem, ex ep. 9. hujus lib. quæ hanc sequi debuit. Et sane M. Calpidius cum Q. Gallio inimicitias gessit, ut a duobus Gallis M. & Q. Calpidium accusatum intelligamus: ne plures conjecturas persequar. Corrad. Hanc conjecturam pluribus firmat Pighius ad annum U. C. DCCIII. qui consulatur. Grav.

³ A repulsa] Post repulsam consulatus. Prætor enim Calpidius fuerat Lentulo & Metello coss. Oratio demonstrat in senatu habita post reditum. Manut.

⁴ Postulatam] Fortasse de ambitu: si quidem post repulsam postulatam est. Idem.

⁵ Lentuli Cruris] Hic est, opinor, L. Lentulus Cruscillus, qui anno sequenti consul designatus est. Potuit enim & Crus & Cruscillus indifferenter nominari. Idem.

⁶ Descenderat] Nimirum in Campum Martium ad comitia. Gravius.

⁷ Equites] Quorum studia Cælius amicissimo suo Dolabellæ adjunxit. Nostri autem, quia Cælius & Cicero equestri loco nati, id est parentibus, qui supra equestri ordinis gradum, id est ad Senatoriam dignitatem, nunquam ascenderent. Manut.

⁸ Condemnatum] De ambitu. Idem.

locum C. Curio petiit. Sane quam incutit multis, qui eum facilitatemque ejus non norunt, magnum metum! Sed, ut spero & volo, &, ut se fert ipse, bonos & senatum malet.⁹ Totus, ut nunc est, hoc scaturit. Hujus autem voluntatis initium & causa est, quod eum non mediocriter Cæsar, qui solet¹⁰ infimorum hominum amicitias sibi qualibet impensa adungere,¹¹ valde contempsit. Qua in re mihi videtur illud perquam venuste cecidisse, (quod a reliquis quoque¹² usque eo est animadversum) ut Curio, qui nihil consilio facit, ratione & insidiis usus videretur in evitandis¹³ consiliis, qui se intenderant adversarios in ejus tribunatum: Lælios, & Antonios, & id genus valentes dico. Has ego tibi literas eo majore mihi intervallo, quod comitorum dilationes occupationem me habebant, & expectare in dies exitum cogeant, ut, confectis omnibus, te facerem certiore. Ad kalendas Sextiles usque expectavi. Prætoris moræ quædam inciderunt. Mea porro comitia quem eventum sint habitura, nescio. Opinionem quidem, quod ad Hirrum attineret, incredibilem,¹⁴ ædiliū plebis comitiis¹⁵ nata sunt. Nam M. Cælium Vinicianum mentio illa fatua, quam derideramus olim, &¹⁶ promulgatio de dictatore subito¹⁷ dejecit, & dejectum magno

⁹ Totus, ut nunc est, hoc scaturit] Hoc effundit, ebullit, fervide jactat, ut fons aquæ ejaculatur. Esti belle Lambinus, hic sententia. J. F. Gronov.

¹⁰ Infimorum hominum amicitias] Nulli pecuniæ parcere, etiam in humilibus promerendis, quibus tamen aliquis aditus ad potentes esset. Suet. Jul. c. 27. Idem.

¹¹ Valde] Cum dixerit, non mediocriter, cur subiungit, Valde? fortasse, ut magis augeat, ut cum dicebat, vehementer etiam, atque etiam. Manut.

¹² Usque eo] Videtur dictum pro vehementer. Idem.

¹³ Consiliis] Cum sequatur Qui, rectius videretur, Eorum consiliis. Quid agas? Cælium est. Idem.

¹⁴ Ædiliū pl.] Duplex erat Ædilitas, curulis & plebeia. Curulem Cælius petebat. Plebejū vero ante Curules creabantur.

¹⁵ Nata sunt] Quia candidati, antequam sua comitia fierent, aliorum quoque magistratum comitiis prestant, ut populi voluntatem elicerent: qua perspecta, vel confirmarentur in spe, vel, si quid esse adversum intelligerent, aliqua ratione mederentur. Sic igitur & Cælius Hirrusque cum ad Ædilitatem curulem peterent, ædiliū pl. tamen comitiis prestant. Man.

¹⁶ Promulgatio de dictatore] Domitio & Appio coll. cum magnis candidatorum consularium contentionebus extraña in annum sequentem comitia essent, desperata propemodum concordia spe, ortus est de dictatore sermo. Vide ad Q. Fr. III. 8. Idem.

¹⁷ Dejecit] Subaudiendum, ædilitate. Hoc enim dicit, Cælium Licilianum, (maior Vinicianum) cum petere cepisset, revocata legis ab eo de dictatore promulgata memoria, statim ædilitate dejecit. Idem.

magno clamore¹⁸ infecuta est. Inde¹⁹ Hirrum cuncti jam, non faciendum, flagitare. Spero te celeriter & de nobis quod sperasti, & de illo quod vix sperare ausus es, auditurum. De republica jam novi quidquam expectare desieramus. Sed cum senatus habitus esset ad²⁰ Apollinis, a d. xi. kal. Sext. & referretur²¹ de stipendio Cn. Pompeji, mentio facta est de legione ea, quam expensam tulit C. Cæsari Pompejus, quo numero esset,²² quo appeteretur: cum ex Gallia coactus esset dicere Pompejus se legionem abducentem, sed non statim²³ sub mentionem, & conviciū obtræstorum. Inde interrogatus de successione C. Cæsaris: de qua, hoc est, de provinciis, placitum est, ut quam primum ad urbem reverteretur Cn. Pompejus: ut coram eo de successione provinciarum ageretur. Nam Ariminum ad exercitum Pompejus erat iturus: & statim iit. Puto idib. Sextil. de ea re facturum iri. Profecto aut transigetur aliquid, aut turpiter intercedetur. Nam in disputando coniecit illam vocem Cn. Pompejus, *Omnes oportere senatui dicto audientes esse*. Ego tamen sic nihil expecto, quo modo Paulum consulem designatum primum sententiam dicentem. Sæpius te admotheo de²⁴ syngrapha Sittiana. Cupio enim te intelligere, eam rem ad me valde pertinere. Item de pantheris, ut Cybirates arceffas,²⁵ curefque mihi ut vehantur. Præterea nuntiatum nobis, & pro certo jam habetur,²⁶ regem Alexandrinum mortuum.²⁷ Quid mihi

¹⁸ Infecuta est] Nunquam ita Cicero loquebatur. Quid enim hoc est? promulgatio de dictatore dejectum magno clamore infecuta est. Cum hoc significet: primum populus ei petenti vulgo negavit. deinde magni clamores in eundem consecuti. Idem.

¹⁹ Hirrum cuncti jam, non faciendum, flagitare] Hoc velut præjudicium de Hirro fuit, qui & ipse auctor Dictatoris creandi fuerat. Non faciendum, sc. Ædilem Curulem, in quo erat eadem culpa, quæ in Viniciano. J. F. Gronov.

²⁰ Ad Apollinis] Atriumque: pro, ad ardem Apollinis. Manut.

²¹ De stipendio Cn. Pompeji] Quod legionibus persolveret, quas partim habebat in Hispaniis, partim Arimini. Idem.

²² Quo appeteretur] Quam ob causam fue-

rit eo missa, & a Cæsare petita; aut, quo fuerit ablegata. Græco. Fortè: quando reperitur, quando velle am revocare, ac recipere a Cæsare. J. F. Gronov.

²³ Sub mentionem] Post mentionem de ea legione factam. Manut.

²⁴ Syngrapha] Vide supra, epist. 2.

²⁵ Curefque mihi ut vehantur] Qui? Cybirates? Naga. Lego ut mihi veniant, nimirum pantheras. Grævius.

²⁶ Regem Alexandrinum] Ptolemæum, quadragesimo ante a Gabinio Syria profusule restitutum. Vide epist. i. lib. I. Manut.

²⁷ Quid mihi suadet] Regis, ut suspicari possumus, creditori. Corrad. Fortasse curam sibi a senatu ejus regni invensit, atque aliquandiu procurandi mandari cupiebat. Manutius.

hi suadeas, quomodo regnum illud se habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas. Kal. Sex.

CÆLIUS CICERONI S.

V. **Q**UA tu cura sis, quod ad pacem provinciæ tuæ, finitimarumque regionum attinet, nescio: ego quidem vehementer animi pendo. Nam si hoc moderari possemus, ut pro viribus copiarum tuarum belli quoque existeret magnitudo, & quantum gloriæ triumphoque opus esset, assequeremur, periculosamque & gravem illam dimicationem evitarem, nihil tam esset optandum. Nunc si Parthus movet aliquid, scio non mediocrem fore contentionem. Tuus porro exercitus vix unum saltum tueri potest. Hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur¹ ab eo, (tanquam nihil denegatum sit ei, quo minus quam paratissimus esset) qui publico negotio præpositus est. Accedit huc, quod successionem futuram propter Galliarum controversiam non video. Tametsi hac de re puto te constitutum, quid facturus esses, habere: tamen, quo maturius constitueres, cum hunc eventum providebam, visum est ut te facerem certiore. Nosti enim hæc tralatitia: de Galliis constituetur: erit qui intercedat: deinde alius existet, qui, nisi libere liceat de omnibus provinciis decernere senatui, reliquas impediatur. Sic multum ac diu ludetur; atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid novi de republica quod tibi scriberem haberem, usus essem mea consuetudine, ut diligenter, & quid actum esset, & quid ex eo futurum sperarem, perscriberem.² Sane tanquam in quodam incili jam omnia adhaererent.

Mar-

ARG. Metuere se Ciceroni significat ex Partibici belli fama ob paucitatem copiarum ejus. Addit de successionem provinciarum, ejusque tarditate. Scripta paulo post superiorem: utrique etiam una responderet Cicero, quæ est lib. II. decima. Anno U. C. 702.

¹ Ab eo, qui publico negotio præpositus est Imperatore, aut Proconsule.

² Nisi libere] Si Cæsari relinquerentur Gal-

liæ, nec in alias provincias successorem destinari, nec de iis decerni siner. Gronov.

³ Sane tanquam in quodam incili omnia adhaererent] Omnia stupent ac cessant, ut aqua quæ non currit, obturato incili. Festus:

Inciles fossæ, quæ in viis sunt ad deducendam aquam, sive derivationes de vivo communis factæ. Cato de R. R. 155. Per biennium aquam de agro depelli oportet. In monte fossæ incil-

Marcellus idem illud de provinciis urget, neque adhuc frequentem senatum efficere potuit. Quod si, hoc anno praterito, Curio tribunus, & eadem actio de provinciis introibit: quam facile tunc sit omnia impedire, & quam hoc Cæsari, qui suam causam, non reipublicæ curet, suppetat, non te fallit. Vale.

inciles puras habere oportet. Mox: Cum pluvie incipiet, famulium cum ferreis sarculis exire oportet, incilia aperire, Columella 8. p. Ut a superiore parte, si olla in clivo sit, incilia excitentur. Huc pertinet proverbium a clepsydra vel incili petitum: Aqua hæret. Cic. III. ad Q. epist. 8. In hac causa mihi aqua hæret, id est, cessat consilium: nescio quid agere debeam. Idem.

² Hoc praterito anno] Si post elapsum hunc annum, Curione tribuno, rursus introducetur & agitabitur actio de successione

provinciarum. Idem.

³ Et quam hoc Cæsari] Et Cæsari, qui curet suum commodum, non curet quid ex usu sit Reip. quam hinc suppetat, in promptu sit, nempe ut omnia impediatur, non ignoras. Idem.

⁶ Suppetat] Ita Lamb. & J. F. Gronov. Sed alii, superat. Quod interpretatur Mutuius superstit, reliquum sit: sive, quantum in hoc Cæsari negotii sit habiturus, vel commodi, te non fallit.

CÆLIUS CICERONI S. D.

VI. **N**ON dubito, quin perlatum ad te sit, Appium a Dolabella reum factum: sane non ea, quam existimaveram, invidia. Neque enim stulte Appius: qui, simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbem, triumphique postulationem abjecerat. Quo facto retudit sermones, paratiorque visus est, quam speraverat accusator. Is nunc in te maximam spem habet. Scio tibi eum non esse odio. Quam velis eum obligare, in tua manu est: cum quo simulas si tibi non fuisset, liberius tibi de tota re esset. Nunc si ad illam summam veritatem legitimum jus exegeris, cavendum tibi erit, ne parum simpliciter & candide potuisse inimicitias videaris. In hanc partem porro tutum tibi erit,

ARG. Scribit de Appio a Dolabella accusato: de Ciceronis officio, ne parum reconciliatus Appio videatur: de affinitate cum Dolabella iungenda: de reprobis, de suis item pantheris. Anno U. C. 703.

¹ Sane non ea... invidiis] Non ita approbantibus hominibus & faventibus vapulant, ac periculo ejus tanquam fontis & noxii gaudentibus. J. F. Gronov.

² Triumphis] Vide lib. III. epist. 10.

³ Ad illam summam veritatem] Summa veritas, quod in Officiali summum jus, cum ait, Summum jus, summam injuriæ. Exigere legitimam jus ad summam veritatem, est statuere, quod rigor legum & strictum jus requirit. Si cum eo agis, ut stricto & severo jure agere deberes. J. F. Gronov.

erit, si quid vuleris, gratificari, nemo enim necessitudine & amicitia te deterritum ab officio dicit. Illud mihi occurrit, quod inter ⁴ postulationem, & nominis delationem, uxor a Dolabella ⁵ discessit. Quid mihi discedens mandaris, meministi: quid ego tibi scriplerim, te non arbitror oblitum. Non est jam tempus plura narrandi. Unum illud monere te possum, si ⁶ res tibi non displicebit, tamen hoc tempore nihil de tua voluntate ostendas, & expectes, quemadmodum exeat ex hac causa. Denique invidiosum tibi sit, si emanarit. Porro, significatio ulla si intercesserit, clarius, quam deceat, aut expediat, fiat. Neque ille tacere eam rem poterit, quæ suæ ⁷ spei tam opportuna acciderit: quæque in negotio conficiendo tanto illustrior erit: cum præsertim is sit, qui, si perniciosum sciret esse loqui de hac re, vix tamen se contineret. Pompejus dicitur valde pro Appio laborare, ut etiam putent alterutrum de filiis ⁸ ad te missurum. Hic nos omnes absolvimus: & hercule ⁹ consepta omnia, fœda, & inhonesta sunt. Consules autem habemus summa diligentia: adhuc senatus-consultum, nisi de feriis Latinis, nullum facere poterunt. Curioni nostro ¹⁰ tribunatus congelaciatur. Sed dici non potest quomodo hic omnia jaceant. Nisi ¹¹ ego cum tabernariis & aquariis pugnarem, veteris civitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calfaciunt, nos hic ¹² frigore frigesimus. Tamen, quoquo modo hic omnia jaceant, ¹³ potuit fine

Par-

⁴ Inter postulationem & nominis delationem] Primum postulabat accusator a Prætoris, ut sibi liceret nomen deferre. Ubi permiserat, constituebatur dies. Postquam is dies venisset, deferbat accusator nomen, id est, petebat, ut adversarius reciperetur in reos. Medio igitur tempore uxor nuncium remisit Dolabella. Idem.

⁵ Discessit] Per divortium.

⁶ Res] Ut ei nubat filia tua. Manus.

⁷ Spei] De Appio damnando. Nam affinitatis famam suis consiliis opportuna utilitatem fore sperabit. Idem.

⁸ Ad te] Ut auctoritatem gratiamque tuam ad Appii salutem conferas. Testes enim ex ea provincia, cui successit Appii Cicero præerat, vel reum opprimere, vel periculo liberare poterant. Manus.

⁹ Consepta] Id est, munita, ne accusatio contra ea valeat. Alii legunt, confecta, vel confecta, & subaudiunt, a Dolabella.

¹⁰ Tribunatus congelaciatur] Transire sine ullo motu, aut singulari actione, quasi frigore devinctus & immobilis sit. Gronov.

¹¹ Ego cum tabernariis & aquariis pugnarem] Erat enim ædilis, & iis, qui tabernas circa forum habebant, item qui aquas publicas in urbem deducebant, & particabantur inter vicinas, ob nescio quod peccatum multam videretur dixisse, de qua certarunt ad populum. Idem.

¹² Frigesimus] Forte, senescimus, in senectutem & torporem resoluti sumus. Idem.

¹³ Potuit sine Parthis] Forte: tamen, quoquo modo... potius sine Parthis. Idem.

Parthis. Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amiserit. Hoc sic nuntiatum est. Quod tibi supra scripsi, Curionem valde frigere, jam calet: nam ¹⁴ ferventissime concerpitur. Levissime enim, quia ¹⁵ de intercalando ¹⁶ non obtinuerat, ¹⁷ transfugit ad populum, & pro Cæsare loqui cœpit: legemque ¹⁸ Viariam, non dissimilem Agrariæ Rulli, & Alimentariam, ¹⁹ quæ jubet ædiles metiri, jactavit. Hoc non dum fecerat, cum priorem partem epistolæ scripsi. Amabo te, si quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratia. De Dolabella integrum tibi reserves, suadeo. Et huic rei, de qua loquor, & dignitati tuæ, æquitateque opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit pantheras Græcas me non habere. Vale.

¹⁴ Ferventissime concerpitur] Hoc est, boni seu optimates ubique male de eo loquuntur, & ejus levitatem, quod ad Cæsaris partes transfugerit, gravissime accusant. Grav.

¹⁵ De intercalando] De die producenda, ut ea, quæ pro Cæsaris causa cogitabat, commodius posset ad exitum perducere. Sic enim Dio narrat lib. XL. Manus.

¹⁶ Non obtinuerat] A collegio pontificum. Id enim Dionis ostendit historia. Et intercalandi potestatem penes eos fuisse, qui fa-

stis præerant, Macrobr. lib. I. Sat. docet. Idem.

¹⁷ Transfugit] Desertor optimatum, quos antea defenderat. Epist. 8. Idem.

¹⁸ Viariam] De stemendis muniendisque viis. Applan. de Bell. Civ. lib. I. Idem.

¹⁹ Quæ jubet ædiles metiri] Hoc est, quæ jubet ædiles, ut harum rerum & præsertim annonæ curatores, pauperioribus dividere frumentum. Grævius.

CÆLIUS CICERONIS.

VII. QUAM cito tu istinc decedere cupias, nescio: ego quidem eo magis, quo adhuc felicius rem gessisti. Dum istinc eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus ¹ aliqui perturbet. Breviseres has literas properanti publicanorum tabellario subito dedi: tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam. Res autem novæ nullæ sane acciderunt, nisi hæc vis tibi scribi, quæ certe vis. ² Cornificius adolescens Orestilla filiam sibi despondit. Paula

Tom. VII.

L I

Vale-

ARG. Quia pridie scripserat, breviter novæ quædam annuntiat de nuptiis Cornificii & filie Orestillæ, de Paulæ divortio, de Ocellæ adulteriis. Anno U. C. 703.

¹ Aliqui] Pro aliquis: antiquæ.

² Cornificius adolescens Orestilla filiam] Orestilla Catilinæ uxor fuerat. Siconii liber, Cornificius adolescentiorem ille sibi filiam. Ego

Valeria, foror³ Triarii, divortium sine causa, quo die vir e provincia venturus erat, fecit. Nuptura est⁴ D. Bruto. Nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia, te absente acciderunt. Servius Ocella nemini persuasisset se mecum esse, nisi triduo bis deprehensus esset. Quares ubi? hercules ego⁶ minime vellem: relinquo tibi, quod ab aliis quæras. Neque enim displicet mihi, imperatorem singulos percontari, cum qua sit aliqui deprehensus. Vale.

ex hac varietate, nescio quam vere, certe non longe ab antiquis vestigiis, hoc elicio: Cornificius adolescens Syllæ filiam sibi despondit. Altera enim Syllæ major filia, Fausta, Miloni nupsit: quod ignorat nemo. Ita de Cornificio intelligendum erit, ad quem sunt epist. lib. XII. Manut.

³ Triarii] Hic est P. Valerius Triarius, qui Scaurum accusaverat, Cicerone defendente, ejus Triarii filius, qui legatus L. Luculli bello Mithridatico male rem gessit.

rat. Sed hic eloquentia valuit, & in Bruto præclare laudatur. Idem.

⁴ D. Bruto] Qui cum M. Bruto & C. Cassio Caesarem occidit. Idem.

⁵ Nondum retulerat] Subintelligi poterit, dorem. Sed mihi non displicet amicum mei conjectura, qui ita legendum putat, mundum retulerat. Mundus autem muliebris qui sit, exponit Liv. lib. XXXIV. Idem.

⁶ Minime vellem] Non dubito quin nolum legendum sit pro vellem. Ursin.

M. CÆLIUS M. CICERONI S. D.

VIII. **E**TSI de republica, quæ tibi scribam, habeo: tamen nihil, quod magis gavisorum te putem, habeo, quam hoc. Scito, C. Sempronium Rufum, Rufum mel ac delicias tuas, calumniam² maximo plausu tulisse: quæris qua in causa? M. Tuccium, accusatorem suum post ludos Romanos, reum lege Plotia de vi fecit, hoc consilio, quod videbat, si extraordinarius reus nemo accessisset, sibi hoc anno causam esse dicendam. ⁴ Dubium porro illi non erat, quid futu-

ARGUMENTUM. Varia de iudicis, deinde de Senatus-consulto, & de suis tandem rebus scribit. Anno U. C. 702.

¹ Calumniam tulisse] Ad accusandum descendisse. Infra: Cum calumniam iurasset. Manut. Calumniam ferre, ut præmium ferre. Calumniæ seu litis falsæ & calumnie intentatæ damnatum, & id fuit temeritatis præmium tulisse. J. F. Gronov.

² Maximo plausu] Omnibus, qui in foro erant, lætis & gaudens infortunio ejus. Idem.

³ Si extraordinarius nemo] Cui statim a-

lis iudicis sepositis, causa esset dicenda. Ut erat iudicium de vi, quod unum, & diebus festis ludisque publicis, omnibus negotiis forensibus intermissis, exerceretur, ut ait Cicero pro Calpio cap. 1. Idem.

⁴ Dubium illi non erat] Non erat ei dubium, quin condemnaretur. Quod ut effugeret, de accusando accusatore suo consilium cepit, eoque crimine, quo causam ab eo extra ordinem dicendam videbat. Sorabat enim, eo damnato, profus omni se periculo omnique molestia liberatum. Manut.

AD FAMILIARES LIB. VIII. 267

futurum esset. Nemini hoc⁵ deferre munusculum maluit, quam suo accusatori. Itaque sine ullo subscriptore descendit, & Tuccium reum fecit. At ego, simulatque audivi, invocatus ad subsellia rei occuro: surgo, neque verbum de re facio. Totum Sempronium⁶ usque eo perago, ut Vestorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum⁷ tibi pro beneficio dederit, si quid injuriis suis esset, ut Vestorius teneretur. Hæc quoque magna nunc contentio forum tenet. M. Servilius, postquam, ut cœperat, omnibus in rebus turbabat, nec, quod non venderet, quidquam reliquerat, maxima nobis traditus erat invidia: neque Larentis prætor, postulante Paulania, nobis patronis, ¹¹ Quo ea pecunia pervenisset, recipere voluit. Quod Pilius, necessarius Attici nostri, de repetundis eum postulavit, magna illi fama surrexit, & de damnatione serventur ¹² loqui est captum. ¹³ Quo vento projicitur Appius minor, ut indicet pecuniam ¹⁴ ex bonis patris pervenisse ad Servilium, prævaricationisque causa diceret depositum H-S. LXXXI. Admiraris amentiam. Quid si actiones stultissimas, quid si nefarias de patre confessiones audisses? Mittit in consilium eoldem illos, qui lites æstimator, judices. Cum æquo numero sententiæ

L 1 2 fuisset

⁵ Deferre munusculum] Neminem accusare maluit, quam suum accusatorem. Sic locutus epist. 13. Idem.

⁶ Usque eo perago] Ita eum oratione exagito, ita vexo, ut Vestorii quoque mentionem faciam. Cum quo negotii quiddam Sempronio fuisse, cognoscitur ex epist. 2. lib. VI. ad Att. Idem.

⁷ Tibi pro beneficio dederit] Collatum in te beneficium existimari voluerit. Idem.

⁸ Si quid injuriis] Locus certe variis & inter se diversis modis legitur: quas tam incertas lectiones quisvis videre poterit, & etiam alias excogitare. Nos in tantis tenebris, cum nihil lucis adferre queamus, veteri scriptura proposita, ad alia transibimus, si quid injuriis fuisse esset, ut Vestorius teneretur. Victorious. Lege, Si quid in Thuriis fuit esset. Quemadmodum concessit Vestocio & in eum transtulerit possessiones & res, quas habebat in Thuriis, prope veterem Sybarin, non tantum ob debitum, (quod ab eo exigebat Ve-

storius, Sempronius abjurabat) sed in gratiam Cicerois arbitri inter eos sumpti. J. F. Gron. Edidit Cellarius, si quid in injuriis.

⁹ Omnibus in rebus turbabat] Id est, conturbabat, decesserat: Conturbasse, & conturbasse rationes dicuntur decessores. Idem.

¹⁰ Maxima nobis traditus erat invidia] Susceptus erat a me defendendus in reatu, admodum adverso rumore hominum. Idem.

¹¹ Quo ea pecunia] Formula, de qua dictum in Orat. pro Rab. Post. cap. 4.

¹² Loqui] Passionem tribuit verbo, actionem potius requiritur. Sed antiquum fuit, id est Cælianum. Manutius.

¹³ Quo vento projicitur] Qua fama valde commotus est Appius, usque eo, ut eundem Servilium de prævaricatione accusaret. Manut.

¹⁴ Ex bonis patris] A patre suo datam Servilio, ejus accusatori, ut prævaricaretur. Idem.

fuisse, Laterensis, leges ignorans, pronuntiavit quid singuli ordines judicassent: & ad extremum, ut solent, ¹⁵ *Non redigam*. Postquam discessit, & pro absoluto Servilius haberi coepit, legisque unum & centesimum caput legit, in quo ita erat: *Quod eorum judicum major pars judicavit, id jus, ratumque esto*: in tabulas absolutum non retulit, ¹⁶ ordinum judicia perscripsit. Postulante rursus Appio, cum L. Lollio transiit, & se relatum dixit. Sic nunc neque absolutus, neque damnatus Servilius, de repetundis ¹⁷ saucius Pilio traditur. ¹⁸ Nam de divinatione Appius, ¹⁹ cum calumniam jurasset, ²⁰ contendere ausus non est, Pilioque cessit: & ipse de pecuniis repetundis a Serviliis est postulat, & praterea de vi reus a quodam ²¹ emissario suo Titio factus est. ²² Recte hoc par habet. Quod ad rempublicam pertinet, omnino multis diebus expectatione Galliarum actum nihil est. Aliquando tamen saepe re dilata, & graviter acta, & plane perspecta Gn. Pompeji voluntate in eam partem, ut ²³ eum de-

¹⁵ *Non redigam*] Antiqua formula, cuius vis non satis nota. Ad absolutionem, non simpliciter factam, videtur referenda, *Cellar.*

¹⁶ *Ordinum judicia perscripsit*] Hæretat Laterensis. Pronunciaverat jam ab ordinibus absolutum Servilius: ex quo referre in tabulas absolutum oportuit. Rursus, cum eum a majore judicum parte non esse absolutum videret, putavit se contra legem facere, si absolutum scriberet: itaque, ne vel contra suam pronuntiationem, vel contra legem committeret, (cum ex pronuntiatione absolvens, ex lege damnandus ei videretur) recusavit absolutum, neque damnatum in tabulas retulit, scripsit, quid singuli ordines judicassent, *Manutius*.

¹⁷ *Saucius*] Qui nec damnatus sit, nec absolutus: sed cui in superiore judicio, quo prævaricationis accusabatur, multa inausa erant notæ & maculæ, ut facilius nunc possit damnari: qui quasi confectus est superiore judicio, sic saepe historicis exangues dicuntur, quorum vires fractæ sunt, *Græv.*

¹⁸ *Nam de divinatione*] Causam exponit, cur, cum ab Appio & Pilio postulatam Servilius dixisset, unum postea Pilius nominavit. Quod ad divinationem, inquit, attinet, Appius contendere cum Pilio non est ausus, uter accusare Servilius deberet. *Divi-*

natio dicebatur oratio, in qua de accusatore deligendo disputabatur, vel quod non de facto, sed de futuro conjectura querebatur; vel quod iurati iudices in ea causa sequebantur, & quod vellent, præsentire de utroque possent; vel quod res ageretur sine iudicibus, & sine tabulis, &, his remotis, argumenta sola sequerentur iudices, & quasi divinarent. Sic enim putavit Afconius, cum Ciceronis Divinationem in Verrem explanaret. Videndus & Gellius lib. II. c. 4. *Manutius*.

¹⁹ *Cum calumniis iurasset*] Cum jam accusandi partes suscepisset, *Calumniam iurare* dicitur accusator, cum in initio iudicii iuravit, se non per calumniam litem intenter adversario, sed quod iustas ac legitimas accusandi causas habere se putet, *Græv.*

²⁰ *Contendere ausus non est*] Utri committenda sint partes accusandi, *Idem*.

²¹ *Emissario*] Ad calumniandum subornato. Tralatio ex militia. *Cellar.*

²² *Recte hoc par habet*] Præclare componuntur hi duo: cum emissarius cum ipsum reum faciat, a quo in alios emitti solitus erat. *Per gladiatorem*, dixit Cicero de optimo genere Oratorum: quem vocavit *compensatorem* epist. 8. lib. II. *Manut.*

²³ *Eum*] Cæsarem. *Idem*.

cedere post kalendas Martias placeret, ²⁴ senatus-consultum, quod tibi misi, factum est, auctoritateque perscriptæ. SENATUS-CONSULTI ²⁵ AUCTORITAS. *Prid. kal. Octob. in ade A. pollinis*, ²⁶ scribendo assuerunt L. Domitius Cn. filius Abenobarbus, Q. Cæcilius Q. filius Merellus Pius Scipio, L. Villius Lucii filius ²⁷ *Pont.* *Annalis*, C. Septimius T. filius Quirina, Caius Lucceius C. filius Pup. Hirrus, C. Scribonius C. filius Pop. Curio, L. Arrejus L. filius An. Capiro, M. Oppius M. filius Terentina. Quod M. Marcellus consul, V. F. de provinciis consularibus. ²⁸ D. E. R. I. C. uti L. Paulus, C. Marcellus Consules, cum magistratu iniissent, ex a. d. x. kal. Mart. que in suo magistratu futura essent, de consularibus provinciis ad senatum referrent, neve quid prius ex kal. Mart. neve quid conjunctim de ea re referretur a Consulibus; utique ejus rei causa per dies comitiales senatum haberent, S. Q. C. facerent: & cum de ea re ad senatum referretur a Consulibus, eorum, qui in ccc. iudiciis essent, ²⁹ sex abducere liceret. Si quid de ea re ad populum, ad plebemve lato opus esset, uti Serv. Sulpicius, M. Marcellus Consules, Prætores, Tribuni plebis, quibus eorum videretur, ad populum, plebemve ferrent: quod ii non tulissent, uti, quinque deinceps essent, ad populum plebemve ferrent. ³⁰ I. V. *Prid. kal. Octob. in ade Apollinis*, scribendo assuerunt, L. Domitius

²⁴ S. C. factum, auctoritateque perscriptæ] Senatus-consultum, inquit, factum, respiciens ad primum, cui intercessum non est: tribus, quæ sequuntur, docetis intercessum est, ideo non vocantur Senatus-consula, sed auctoritates perscriptæ. Vide ad lib. I. ep. 2. J. F. Gronovius.

²⁵ *Auctoritas*] Hic aliter sumitur vocabulum *auctoritas*: significat enim nomina eorum, qui præsentibus fuere, cum Senatus-consultum in res incideretur, & ejus rei testes, auctoresque sunt. *Idem*.

²⁶ *Scribendo assuerunt*] Erat hæc sollemnis formula, quam præmitterebatur senatus-consultis, qui significatur in sequentium senatorum severitatem factum esse S. C. sine his præsentibus S. C. factum. Vide Brisson. de formulis. *Græv.*

²⁷ *Pont.*] Significat Pontinam tribum, ex qua erat Villius: sic etiam Quirina tri-

buum nomina. Sic & Pup. Pupinam, Pop. Popiliam, An. Aniensem notat. *Idem*.

²⁸ D. E. R. I. C.] Id est, De ea re ita consulerunt. Et supra V. F. id est, Verba fecit. Et infra S. Q. C. id est, Senatusque consultum. Et inferius, S. C. A. id est, Senatus-consulti auctoritas. *Lambin.*

²⁹ *Sex abducere licet*] Sex vitiosum est. Haud dubie enim multo major numerus fuit. *Abducere*, e foro a tribunali Prætoris, ut scilicet frequentior redderent Senatum, & ejus numeri, per quem S. C. posset confici. J. F. Gronov. Præleverat Manutius, qui mallet eos legi, ac deleri. *Idem*.

³⁰ I. V.] Has explicare literas fatetur se non posse Victorius. Alii quædam mutant: S. C. A. ut sit, quemadmodum supra, Senatus-Consuli Auctoritas.

mius Cn. filius Abenobarbus, Q. Cæcilius Q. filius Metellus Pius Scipio, L. Villius L. filius Pomr. Annalis, C. Septimius T. filius Quirina, C. Scribonius C. filius Pop. Curio, L. Atrius L. filius An. Capito, M. Oppius M. filius Terentia. Quod M. Marcell. Cos. V. F. de provinciis, D. E. R. I. C. senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram offerre oportere, quo minus de rep.³¹ Q. P. ad senatum referri, senatque consultum fieri possit. Qui impedierit, prohibuerit, cum senatum existimare contra rempublicam fecisse. Si quis huic senatus-consulto intercesserit, senatui placere auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri. Huic senatus-consulto intercessit C. Cælius, L. Vini- cius, P. Cornelius, C. Vibius Pansa. Item senatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Caesaris sunt: qui eorum³² stipendia emerita, aut causas, quibus de causis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri,³³ ut eorum ratio habeatur, causaque cognoscantur. Si quis huic S. C. intercesserit, senatui placere auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri. Huic senatus-consulto intercessit C. Cælius, C. Pansa, Tri- buni plebis. Idemque senatui placere, in Ciliciam provinciam, & in octo reliquis provincias, quas prætorei pro prætore obtine- rent, eos, qui prætores fuerunt, neque in provincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in provincias pro præ- tore mitti oporteret, eos sortito in provincias mitti placere. Si ex eo numero, quos ex S. C. in provincias ire oporteret, ad numerum non essent, qui in eas provincias proficiscerentur: tum, uti³⁴ quod- que collegium primum prætorum fuisset, neque in provincias pro- fecti essent, ita sorte in provincias proficiscerentur. Si ii ad nume- rum non essent, tunc deinceps proximi cuiusque collegii, qui præ- tores fuissent, neque in provincias profecti essent, in sortem con- jice-

³¹ Q. P.] Hæ literæ apud Frontinum si- gnificant, Quid placeret. Corradus. Videt. & aliis videntur significare, Quam primum.

³² Stipendia emerita] Emeriti stipendia milites dicebantur qui per annos decem mi- litassent: tuncque sacramento exsolvebantur, ut oneribus militia vacarent. Masius.

³³ Ut eorum ratio habeatur] Ut exaus- torum honesta missione. Hoc addiderunt, ut

veteros Cæsaris, in quibus præcipue vires erant, ab eo alienarent, & ad se pettraherent. J. F. Gronov.

³⁴ Quodque collegium] Octo prætores Ci- ceronis tempore erant, qui inter se unius an- ni collegium faciebant: superiore anno aliud collegium prætorum, & sic deinceps. Primum autem est, quod proxime antecessit. Colla- tius.

jicerentur, quoad is numerus effectus esset, quem ad numerum in provincias mitti oporteret. Si quis huic S. C. intercessisset, au- ditoris perscriberetur. Huic senatus-consulto intercessit C. Cæ- lius, C. Pansa, Tribuni plebis. Illa præterea Cn. Pompei sunt animadversa, quæ maxime³⁵ confidentiam attulerunt homi- nibus, ut diceret, se ante kal. Mart. non posse sine inju- ria de provinciis Cæsaris statuere; post kal. Mart. se non dubitaturum. Cum interrogaretur, si qui tum intercederent: dixit, hoc nihil interesse, utrum C. Cæsar senatui dicto au- diens futurus non esset,³⁶ an pararet qui senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, & consul esse, & ex- ercitum habere volet? At ille, quam elementer: Quid si fi- lius meus fustem mihi impingere volet? His vocibus, ut exi- stimarent homines Pompejo cum Cæsare esse negotium; effe- cit. Itaque jam, ut video, alteramutram ad conditionem de- scendere vult Cæsar, ut³⁷ aut maneat, neque hoc anno sui ratio habeatur: aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat. Quid assequi possit, nescio. Illud video, bene sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non pos- se. Me tractat liberaliter Curio, & mihi³⁸ suo munere ne- gotium imposuit. Nam si mihi non dedisset eas, quæ ad lu- dos ei advectæ erant Africanæ, potuit superfederi. Nunc, quando dare necesse est, velim tibi curæ sit, quod a te sem- per petii, ut aliquid istinc bestiarum habeamus; Sittianam- que syngrapham tibi commendo. Libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Græcum, quibus mandata & literas ad te

³⁵ Confidentiam] Ut confiderent homines, velle Pompejum potentia Cæsaris obfidere, contra quam antea fecerat. Masius.

³⁶ An pararet] Hoc est, subornaret tri- bunum plebis qui intercederet. Gronov.

³⁷ Ut aut maneat] In Gallia, prorogato ultra decennium imperio. Quod si concedere- tur, nolle se consularum petere affirma- bat: nec abentis sui rationem haberi: quod tamen ei lex dederat. Sin hanc Pompeiani conditionem recusarent, eumque omnino vel- lent non modo expleto decennio, lege con- cesso, sed etiam ante, decedere: ipse pari- ter hoc, ut iniquum, recusabat, ferebatque

alteram conditionem, ut, si consul designa- tus esset, tum decederet. Utraque autem con- ditione Cæsar imperii perpetuitatem quære- bat, qui vereretur id, quod inimicos ei mi- nari solitos Tranquillus refert, ne simul ac privatus esset, ob res in consulatu contra leges moreque majorum actas in iudicium vocatus opprimeretur. Masius.

³⁸ Suo munere] Suo dono Africanarum pantherarum fecit, ut nunc ludis superfedere non possem. Onus imposuit, ut belliarum numerum compleam, & ludos edam. Cella- rius.